

”המסתורין של הארץ – מיסטיקה וחסידות בהגותו של מרטין בובר”

עם צאת התרגום לאנגלית*

מאת: ישראל קורן**

סקירה מאת: אליזבת גולדוין***

לא מכבר פורסם ספרו של ישראל קורן בתרגום לאנגלית. הספר עוסק ביסודות המיסטיים של הגותו של בובר ובקשר שבין הגות זו לחסידות. בתחילת דרכו עסק בובר במיסטיקה וחסידות, אך לפי דבריו ודברי חוקריו, עבר ”הפיכת לב” וגיבש בהמשך דרכו את הגותו הדיאלוגית, המתרחקת מן העיסוק המיסטי. ההגות הדיאלוגית מתמקדת בזיקה שבין ”אני-אתה”, מפגש בלתי תכליתי שיש בו היבט של התגלות: חריגת האדם מעצמו והתחברות אל מה שמעבר לעצמו. עיקר המחקר העוסק בבובר מנתח את הגותו הדיאלוגית, שהיא לב יצירתו ורבת השפעה בתחומים שונים: מדעי היהדות, חינוך, סיעוד, טיפול ועוד.

”הפיכת הלב” היא לכאורה מעבר מעיסוק במיסטיקה כאלטרנטיבה לעולם, להכרעה לטובת פעולה בעולם. הספר מתווכח עם תפיסה דיכוטומית זו של מפעלו של בובר וטוען שקיימת המשכיות בין השלב הקרוי מיסטי של יצירתו לשלב הדיאלוגי שלה בשני אופנים: ראשית, יש בהגות הדיאלוגית יסודות מיסטיים אף שהדגשים שלהם שונים ממגמות מיסטיות מוקדמות של בובר. שנית, החסידות היא מקור השראה והשפעה בהגותו של בובר בכלל ובהגותו הדיאלוגית בפרט. ההבדל בין המיסטיקה של הגותו המוקדמת של בובר למיסטיקה של ההגות הדיאלוגית שלו מתמקד ביחס לעולם ולמציאות. קורן טוען שההכרעה לטובת חיים בתוך המציאות הניכרת בהגות הדיאלוגית, אינה סטייה מן המיסטיקה כי אם ”המרתה של מיסטיקה אחת במיסטיקה אחרת” (עמ' 30). ברוח זו הוא מפרש גם את ”הפיכת הלב” שבובר עצמו מעיד עליה. הוא מוכיח זאת על ידי ניתוח של טיפולוגיות ומודלים מיסטיים שונים שחלקם אכן עוסקים בהתחברות המיסטית דרך פעולה בעולם ולא דרך התנתקות ממנו.

באשר למקום החסידות בהגותו של בובר, קורן מראה כיצד מושגים מרכזיים בחסידות מקבלים פרשנות מחודשת ומרכזית בהגות הדיאלוגית. אגב כך, הוא מברר את הטענות הרווחות שבובר אינו מדייק באופן הצגתו את החסידות. למרות שהוא טוען שבובר לא ראה עצמו חוקר חסידות במובן המחמיר, אלא פרשן ששאב השראה ופרש מחדש רעיונות שמצא בה (עמ' 168-173), הוא גם בודק את מידת אמתות הטענות ואת מידת הדיוק שבאופן הצגתו של בובר מושגים מרכזיים בחסידות. עניין זה אינו פשוט כלל ועיקר שכן, לא ניתן לדבר על הגות חסידית אלא על הגויות חסידיות, מגמות שונות בחסידות, של דמויות מרכזיות שונות ואף סתירות פנימיות והבדלי דגשים בדברי הדמויות עצמן. עם כל זאת, מראה קורן בצורה משכנעת את הקשר שבין דרך הבנתו של בובר מושגים ורעיונות מרכזיים בחסידות לבין האופן שבו הם באים לביטוי ואף משפיעים על הגותו הדיאלוגית. למשל, טוען קורן שבובר מעמיד את עקרון הדבקות בין שמים וארץ כעיקרון מרכזי של החסידות ומזהה את הדבקות עם היחס ”אני ואתה” (עמ' 214).

קורן סבור שאחת מן הבעיות הגדולות בחקר בובר הוא הפער בין מחקרי בובר מתחום הפילוסופיה היהודית לבין המחקר מתחום חקר המיסטיקה. הוא עצמו משלב את שתי הדיסציפלינות כדי להראות שפיצול זה אינו מאפשר הבנה נכונה של יחסו של בובר לחסידות ושל הממדים המיסטיים בהגותו הדיאלוגית.

* *The Mystery of the Earth – Mysticism and Hassidism in the thought of Martin Buber*, Trans.

Jonnathan Chipman, Brill, Leiden and Boston, 2010.

**ד"ר ישראל קורן, מרצה, מכללת אורנים, דוא"ל: Israel_k@oranim.ac.il

***ד"ר אליזבת גולדוין, המדרשה באורנים, דוא"ל: elisabeth@ginegar.net

הקריאה בספר אינה קלה. הדיון המפורט והמדוקדק במודלים מיסטיים מסוגים שונים מתבקש לאור מגמתו של הספר אבל אינו בהכרח מובן למי שאינו חוקר מיסטיקה. על כל פנים, נטען בספר שמיסטיקה אינה בהכרח כרוכה בהתנכרות לעולם המציאותי והשתקעות של האני בעצמו. קיימים מודלים מיסטיים הפועלים בתוך המציאות, לשם העלאתה למדרגה של קשר והתמזגות טרנסצנדנטליים.

בובר עצמו טען שהכרעתו למען העולם כרוכה בנטישת המיסטיקה החווייתית מצדו ושהכרעה זו אפשרה את הופעת העיקרון הדיאלוגי בכתביו שנים אחדות לאחר מכן. לעומתו, קורן סבור שאין לכך כל אחיזה במציאות. העיקרון המיסטי אמנם שינה את פניו בכתביו אך מעולם לא נזנח כליל. מצד אחד, קורן מנמק את דבריו ומבססם בצורה מרשימה ומשכנעת. מצד שני, הדבר עומד בסתירה למה שבובר עצמו סבר על עצמו וזה מעורר שאלה על היחס שבין חוקר למושא מחקרו. ייתכן שמה שקורן מזהה כעקרונות מיסטיים לא נראו כך לבובר. התיאוריה המוצגת בספר כאילו התנכרותו של בובר למיסטיקה נובעת בעיקר מתגובה למתנגדיו עלולה שלא לכבד את עמדת ההוגה כהווייתה. כנראה שיש פער בין תפיסתו של בובר את המיסטיקה לתפיסתו של קורן.

זהו ספר מחקר, העומד בכל הקריטריונים של סוגה זאת. הוא עתיר בציטוטים להוכחת הטענות, כולל הפניות למחקר בובר, החסידות והמיסטיקה. הטענות נשענים על ציטוטים מכתבי בובר בתרגום של המחבר לעברית והשוואתם עם ציטוטים מכתבי החסידות.¹

חלק מיופיו של הספר נובע מן המעורבות של הכותב במושא כתיבתו. ניכר בין השורות שהלכי רוח מיסטיים אינם זרים לו, שזיקה דיאלוגית של אני-אתה אף היא קרובה ללבו והקשר שהוא רואה בין הדברים, אף שהוא מוכיחו בשפה מחקרית, קשור גם בחוויה הקיומית הממשית שלו.

תרגום הספר נראה נאמן למקור. אין לי כישורים המאפשרים לי לשפוט את איכות התוצאה. מפתיע במקצת ששם המתרגם מופיע רק בסוף ההקדמה לספר ולא בדף הכותרת הפנימי כמקובל.

ספר זה הוא תוספת חשובה ויפה למחקר המיסטיקה היהודית במאה העשרים ולחקר הגותו של בובר בעברית ובאנגלית.

---

¹ בתרגום האנגלי, השווה המחבר בין המקור הגרמני לתרגומים הקיימים באנגלית.